

De Stammen

I. Aucaners

Redimusu

De eerste leden van de ze lo behoorden tot het Korps Zwarte Jagers door Gouverneur Nepveu opgericht. In de strijd tegen de negers die de slavernij hebben ontvlucht en vooral tegen Boni Amusu en zijn mede-strijders, werden zij ingezet. Aan hen werd door het toenmalige Gouvernement in de omgeving van Paramaribo een stuk grond afgestaan welke tot de huidige dag bekend staat als "Frimangron" (Bronsplein). In 1805 doodden zij de officieren van een detachement dat belast was met de bewaking van het cordonpad op de posten Oranjewoud en Imotapie en vluchtten met een aantal van ongeveer 30 negers met nog 30 andere van een naburige plantage naar de post Armina. Na de hele sterkte van Armina en de post Mapana overrompeld te hebben, sloten deze zich bij hen aan en trokken per "pondoboto" (schuit) verder de rivier op. zij zijn de enige lo onder de Aukaners die niet via een bospad maar met een boot in de Tapanahoni kwam. Eén hunner leiders wordt daarom bijgenaamd Boto Awaka. Daar zij rode mutsen droegen toen zij nog bij het korps behoorden, werden zij Lebusu genoemd en behielden als lo deze naam Kusuwe Lebusu. Hun leiders zijn geweest: Gaanta Nelo, Gaanta Amawi, Gaanta Adike, Gaanta Sipanjoo bijgenaamd Boto Awaka Kusuwe Lebusu en Gaanta Pakupaku onder wiens leiding zij in +/- 1820 het dorp Poligudu waar zij vanaf toen wonen, gesticht hebben.

Pedi

De Pedi-lo is gevestigd te Tabiki (betekent eiland) dat vroeger Baana-Goon heette, omdat er veel bananenbomen groeiden, onder kabiten Akaapa Peepai. Volgens wat uit de naam kan worden afgeleid, zijn zij afkomstig van de plantage Phedra. Hun leider is geweest: Gaanta Sansan Bosuman.

Dikan

De Dikans wonen in de dorpen Benanu, Wangfinga en Nikiï aan de Tapanahonirivier. Zij zijn de slaven geweest van Masaa Dikan, de broere van Masaa Benanu. Uit historische gegevens is achterhaald dat Masaa Dikan, de familie De Camp is geweest, de eigenaar van plantage Nes en de Camp aan de monding van de Komontibo (Coermotibo), van welke plantage deze lo's afkomstig zijn. Zij hebben zich genoemd naar hun vroegere onderdrukkers. Hun leiders zijn geweest: Gaanta Beiman Fabi Labi Dikan, (de centrale figuur bij de vrede van 1760, die door het volk gezien werd als de primus inter pares, de eerste granman die door het Gouvernement werd erkend), Gaanta Okéi, Gaanta Tjoe. De Dikan lo is verdeeld in drie bere's of beë:

- da Adyodu beë, met Da Sewan Kongnetiman als kapitein
- da Kosoo beë, met Da Bankwi Balawan als kapitein
- da Montu beë, met Da Jesina als kapitein

Hoofdkapitein Da Bankwi Balawan is ook de hoofdkapitein van de zes andere bilo lo's. Hij wordt ook wel "Gaan Fiscali" genoemd.

Brei

Deze zijn de slaven van Majoor Bley geweest, welke zij zelf Maasa Beéi noemen, die plantages had aan zowel de Perica als de Boven- Suriname. Zij wisten verder te vertellen dat Majoor Bley aan de Cottica een grote plantage had dat Beéi-bolugu heette. Uit Wong blijkt dat Beyenburg te

zijn. Ze wonen in de dorpen Fandaaki, Saaye, en Manlobi. Hun leiders zijn geweest: Gaanta Piiman, Gaanta Piti, en Gaanta Sanbo Ku-u-kabu.

Company

Deze groep van Marrons woont in de dorpen Mpusu, Gaan Powi, en Tyon Tyon. Ze zijn slaven geweest van de Geoctroyeerde Societeit van Suriname (van een Company dus), vandaar dat zij zich Konpaninengeë (negers van de Company) noemen. Volgens Wong had de Societeit aan de linkeroever van de Cottica, waarschijnlijk waar nu de verlaten plantage Libanon ligt, een plantage. De bewering van velen dat de Kunpai-lo de laatste zijn geweest die de bossen zijn ingetrokken, berust op onwaarheid. De Kunpai-lo toendertijd onder leiding van Gaanta Adjako Benti Basiton had tijdens de tocht van deze stam door de bossen deel uitgemaakt van de Centrale leiding samen met Gaanta Fabi Labi Dikan van de Dikanlo, Gaanta Agidi Kadeti van de Pinasi-lo, Gaanta Ando Busiman van de Ansu-lo, Gaanta Pamu Langabaiba van de Oto-lo e.a. Gaanta Adjako Benti Basiton (Boston Bendt), die lezen en schrijven kon was naast Gaanta Fabi Labi Dikan de centrale figuur bij de vredesonderhandelingen. Leden van de Lape-lo wonen sinds jaren samen met de Kunpai-lo in het dorp Gaan Poowi daar zij bijna geheel uitgestorven zijn. Deze lo (Lape) is afkomstig van de plantage La Paix aan de Cottica waaraan zij hun naam ontleen. Aan de Tapanahoni zijn +/- 15 van hen overgebleven. Aan de Cottica en de Lawa wonen enkelen die niet aan de Tapanahoni hebben gewoond. Het oudste lid van deze lo dat overgebleven is, is Da Asafende Galimo die traditioneel beëdigd zal moeten worden tot kapitein voor zijn lo.

Nyanfai

Da Asekende Womi van deze lo vertelde dat de Nyanfai-lo slaven zijn geweest van Masaa Jan Faai, de broer van Clement naar wie zij hun stam dorp Keementi hebben genoemd. De optekende historie vertelt echter dat zij slaven geweest zijn van Gabriel de La Faille en zijn afkomstig van de plantage Nieuwe Zorg. Zij hebben als leiders gehad niemand minder dan Gaanta Agwato Ofangi Agaamu, de tweede granman der Aukaners, Gaanta Djakadjai, Gaanta Ataagungu. Door moedigheid van deze Gaanta's die voor niets uit de weg gingen (dan alleen voor de Misidyan-lo) is men deze lo ook Nyanfai-nengeë (vuureters negers) gaan noemen waarvan ook de naam Nyanfai-lo kan worden afgeleid. Wij kennen moedige mensen van deze lo als Gaanta Kofi Pankuku uit de tijd van gaanman Oseise. De Nyanfai-lo woont op het dorp Keementi.

Patra

Zij wonen sinds 1973 in het dorp Nyun Fii of Nyun Kondë, welk dorp gesticht is door Da Akalali Woto. Zij zijn slaven geweest van Masaa Pataa. Dat is Marten Pater, eigenaar van o.a. de plantages Maagdenburg aan de Tempati en Beekhuizen. Deze lo heeft tot 1973 samen de Pinasi-lo gewoond in het dorp Loabi. Tijdens de tocht door de bossen hadden de Pataa-lo en de Piika-lo zich onderworpen aan de generale leiding van Gaanta Agidi Kadeti van de Pinasi-lo. Hun leiders zijn geweest: Gaanta Pelensi Patala, Gaanta Akibutabuta en Gaanta Kofi Abuta.

Dyu

Zij wonen in de dorpen Maainsi, Saniki, Fisiti en Pikinkondë. Zij zijn slaven geweest van de Joden (de Jew) en zijn afkomstig van BovenSuriname en Commewijne. Aanvankelijk woonde deze lo te Godoholo, maar vanwege een onderling conflict in 1829, week de bë die thans te Mainsi woont uit. Vandaar dat zij dit dorp Ma-i-si noemen. Deze lo bestaat uit de Wanabobë, de Kasisitiibë, de Miandabë en de Agidibë. Hun leiders zijn geweest: Hendrik Kofi Tyapaanda, Gaanta Baai, Gaanta Kofi Adiki Tampa, Gaanta Tyanga en Gaanta Abitoow.

Misidyan

Zij wonen in de dorpen Poeketi, Adaisenkondë, Sangamasusa, Moitaki, Yawsa, Poolokaba en Pikinkondë. Zij zijn slaven geweest van Mr. Jonas Witzen (John) en zijn afkomstig van de plantage Andrichem (Andiké) aan de Boven-Suriname. Deze lo is de grootste lo onder de Aucaners. Op verzoek van de Oto-lo (de lo van de Granman) kwam de Misidyan-lo in de Tapanahoni aan, om deze lo te helpen om uit de tirannie van de Nyanfai-lo te geraken. De Nyanfailo was namelijk in conflict met de Oto-lo in verband met het granman-schap. Hun leiders zijn geweest: Gaanta Panga Boko Booko Bogosa van Poeketi, Gaanta Miïni Tesu van Sangamasusa, Gaanta Yanbei van Moitaki, Gaanta Antjoni van Yawsa, Gaanta Adaisen van Adaisenkondë, Gaanta Gambé van Poolakaba en Gaanta Sobo van Pikinkondë.

Dyu Akuba

Zij wonen ook tezamen met de Dyu lo. Zij maken namelijk deel uit van de Akubabë van de Dyu.

Pinasi

Zij wonen in de dorpen Loabi en Sanbedumi. Zij zijn slaven geweest van Bigi Misi Pinasi en Bigi Masaa Pinasi. Dit is de familie L'Espinasse, die eigenaar zijn geweest van o.a. de plantages L'Esperance, Wederhoop en Charlottenburg. Deze lo bestaat uit Gaan Pinasi en Pikin Pinasi. De leden van de Gaan Pinasi zijn de nakomelingen van Gaanta Agidi Kadeti die hij gekregen had met zijn jongere zus Afo Dido en Afo Maamiki. Hun leiders zijn geweest: Gaanta Agidi Kadeti, Gaanta Panga Boko Awendé, Gaanta Adyanponu, Gaanta Agwadya, Womi Duku, Tata Abusu en Gaanta Nyanbasi.

Prika

Zij wonen in het dorp Kisai. Zij zijn slaven geweest van J.B. van Vheelen en Talbot en zijn afkomstig van de plantage Perika. Deze lo bestaat uit de Tjamba Luangu bë, de Taibotobë, de Agadibë en de Dona of Nanubë. Hun leiders zijn geweest: Gaanta Kofi Dumasu-u en Gaanta Ainge Kwadyi-dyo bijgenaamd Basi Adyelewa of Akwaadyaki Kosongodidi Baawo.

Oto

Deze lo is de lo van de granman. Zij wonen in de dorpen Bilose Poeketi en Dïitabiki. Zij zijn slaven geweest van Misi en Masaa Oto (Mr. Oto). Samen met de Misidyan-lo zijn zij afkomstig van de planta-ge Andrichem. Deze lo is verdeeld in Bakaabë Oto (zwarte

buik = donkere kleur) en Lebibë Oto (rode buik = lichtere kleur). Zij zijn nakomelingen van Afo Benkina Bukusa Bukutyenge, die twee zonen en drie dochters ter wereld had gebracht. De Bakaabë Oto zijn de nakomelingen van de dochter Afo Kato Jaba Angoesi en de Lebibë Oto van de dochter Afo Musafu. De Gaanman komt sinds na Gaanman Agwato Ofangi Agaamu van de Nyanfai-lo, afwisselend de ene keer uit de Bakaabë Oto en de andere keer uit de Lebibë Oto. Echter heeft de Bakaabë Oto na Gaanman Toni het granmanschap definitief behouden. Hun leiders zijn geweest: Gaanta Pamu Langabaiba, Gaanta Mgwalu, Gaanta Dyaki, Gaanta Mayoongwani en Afo Benkina. De Ansu-lo zijn slaven geweest van een zekere heer Amsingh, meer bekend als Ansu, die eigenaar is geweest van plantage Meerzorg. Zij zijn slechts kort in de Tapanahoni geweest, want na een diepgaand meningsverschil met de Oto-lo om de Gaan Gadu weken ze uit naar het Cotticagebied en stichten onder Ando Busiman en Osia het dorp Agiti-Ondo. Men spreekt traditiegetrouw van de twaalf lo der Aucaanse stam oftewel "DEN TWALUFU LO FU NA GAANMAN". Met deze twaalf lo's en wel de sociaal-culturele verenigingen van deze lo's heeft de granman een informele samenwerkingsverband. Bij het nemen van belangrijke beslissingen consulteert hij afgevaardigden van deze verenigingen.

*Bron: Een Beknopt Overzicht van het Ontstaan van de Bosnegerstam, de Lo, de Bee, Mama(osoe) pikin of Wosoedendoe
Andre R.M. Pakosie
Paramaribo, 1976*